

К.п.н. Дем'янюк Н. Ю.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,
Україна*

Педагогічні підходи В. М. Верховинця до формування професійних компетентностей майбутнього вчителя

На сучасному етапі реформування системи вищої освіти в Україні одним із найважливіших стратегічних завдань є удосконалення професійної підготовки педагогічних кадрів. Її успішному вирішенню сприятиме не лише розробка й упровадження інноваційних підходів і технологій, а й пізнання, всебічне осмислення і раціональне застосування цінного прогресивного досвіду минулого, усіх найкращих пластів вітчизняної педагогіки, забороненої чи навмисно забутої спадщини її провідних творців. Серед них – Василь Миколайович Верховинець (1880-1938) – видатний український музикознавець, педагог, етнограф, хореограф, диригент і композитор. Його творча спадщина багата, різноманітна та підпорядкована, передусім, педагогічній меті – формуванню національної культури молоді: засвоєнню духовних надбань українського народу, вихованню національної самосвідомості, громадянськості, гідності, патріотизму, рис національного характеру.

Тривалий час діяльність педагога була спрямована на підготовку майбутніх учителів у вищих навчальних закладах – Київському педагогічному інституті (1919-1920), Полтавському інституті народної освіти (1920-1933), Харківському музично-драматичному інституті (1927-1928) тощо. З 1920 по 1933 рік В. М. Верховинець керував кафедрою мистецтвознавства Полтавського інституту народної освіти (до його створення в квітні 1921 року – Полтавського педагогічного інституту) та викладав майбутнім учителям музики і вихователям курси «Мистецтвознавство» (співи й музика), «Дитячі ігри», які

були передбачені чинними навчальними планами, очолював великий студентський хор. В обсязі курсу «Мистецтвознавство» педагог читав лекції з елементарної теорії музики, методики музичного виховання, історії української музики, історії всесвітньої музики, гармонії, проводив практичні та лабораторні заняття з гри на музичному інструменті (фортепіано, скрипка), сольфеджіо, диригування дитячими піснями і хоровими творами, хорового співу. Розробляючи навчально-нормативну документацію, методичні матеріали до викладання теоретичних і практичних музичних дисциплін, він керувався тим, що «завдання музкерівника дуже широкі, він мусить бути не тільки музично освіченою людиною, але й освіченим педагогом, який, користуючись різними формами музвиховання, мусить навчати молоде покоління сприймати і відтворювати музичні цінності, виховувати нові музичні таланти й бути в перших рядах тих робітників, що ведуть маси з бадьорою піснею до нових перемог» [1, 37].

В. М. Верховинець організував педагогічну практику студентів у дитячих садках, середніх школах, позашкільних навчально-виховних закладах міста Полтави та Полтавської області, активізував їх науково-дослідницьку діяльність, керував виконанням наукових проектів і рефератів, проводив студентські конференції для обговорення їх результатів і визначення шляхів усунення недоліків у подальшій роботі. Провідні теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутнього вчителя музики і вихователя, свої судження і погляди на викладання фахових предметів В. М. Верховинець сформулював на сторінках розроблених ним програмно-методичних матеріалів, зокрема навчальної програми з курсу «Мистецтвознавство» (співи й музика). Він наголошував на тому, що: всі лекції мають бути проведені «методично, отже бути зразком лекцій у трудшколі»; на заняттях повинні застосовуватись доступні навіть найменш підготовленій частині студентської аудиторії засоби подання теорії; для успішного опанування навчальних курсів має здійснюватись наочна демонстрація теоретичних положень і правил відповідними прикладами на фортепіано; музичні явища і форми в історії

музичного мистецтва слід розглядати в тісному зв'язку із соціально-економічними процесами.

Дбаючи про якісну музично-педагогічну підготовку майбутніх спеціалістів, педагог прагнув до її постійного вдосконалення, неодноразово підкреслював, що успіх у навчанні цілком залежить від учителя і вихователя. «З практики відомо, – писав він, – що пісня, яка відразу здається важкою, легко сприймається й запам'ятовується тоді, коли керівник сам її добре опанував і з любов'ю та натхненням передає малечі; і навпаки, діти не зможуть вивчити і найпростішої пісні, якщо вчитель сам її не дуже добре знає або працює холодно, без особливого захоплення» [1, 33].

Ключовим моментом у теоретико-методичних підходах В. М. Верховинця до викладання фахових дисциплін є те, що майже на всіх лекціях і практичних заняттях він використовував фольклорний пісенний, ігровий, хореографічний матеріал як навчальний, ілюстративний, виконавський. Про це свідчить розроблена ним «Програма лекцій з мистецтвознавства, призначених для першого курсу старшого концентру Полтавського ІНО або ж першого курсу дошкільного факультету», де педагог зазначає: «Всі лекції демонструються відповідними сольфеджіями, сольмізацією та піснями одно- й двоголосними, що відповідають кожній лекції» [2, 3]. Його викладацька діяльність базувалась на принципах науковості, доступності, наочності, послідовності, єдності теорії та практики, наявності національного компоненту в змісті всіх навчальних курсів.

Працюючи зі студентським хором, В. М. Верховинець намагався навчати і виховувати молодь на кращих зразках української народнопісенної творчості, вітчизняної та зарубіжної хорової класики. Студентській хор складався з кращих співаків і забезпечував навчально-методичну підготовку майбутніх хорових диригентів і керівників мистецької роботи в школі з хорової практики, постановки голосу, формування вокально-хорової техніки, організації хорових гуртків і складання концертних програм. Педагог наголошував на тому, що для успішного функціонування вокально-хорового колективу конче необхідними є:

ретельний добір голосів за єдиним тембром і характером, опанування хористами правильного співацького дихання, академічна постановка голосів, налагодження якісного хорового ансамблю, відпрацювання дикційної чіткості та виразності, художньо і технічно досконала репрезентація хорового твору. Значну увагу він приділяв найбільш ефективним формам навчально-виховного процесу: практичній роботі з дитячим хором на народнопісенному матеріалі, хоровим концертним виступам тощо.

Його педагогічний талант, надзвичайна ерудованість, виняткова музикальність, всебічна обдарованість, перевага практичних методів навчання, особистий показ зразкового виконання музичних і хореографічних вправ, вміння встановити творчий контакт з аудиторією створювали сприятливі умови для результативної праці студентів: міцного засвоєння знань, формування необхідних умінь і навичок.

Сповнений щирої любові до дітей та опікуючись проблемами всебічного розвитку і стимулювання їх творчої активності, педагог постійно працював над удосконаленням методики виховної роботи, обґрунтуванням інноваційних педагогічних підходів і технологій, зокрема комплексного використання елементів музичного, хореографічного і драматичного мистецтва в одній синтетичній жанровій формі, застосування засобів формування національної культури молоді (фольклорно-етнографічного матеріалу, рухливої музичної гри, театралізованої пісні, танцю, хорового співу), впроваджуючи їх в навчально-виховний процес вищих педагогічних навчальних закладів. Отже, у період педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах було сформульовано, обґрунтовано та впроваджено В. М. Верховинцем теоретико-методичні засади формування професійних компетентностей майбутнього вчителя музики і керівника хорового колективу.

Література:

1. Верховинець В. М. Весняночка / Верховинець В. М. – 5-е вид. – К. : Муз. Україна, 1989. – 342 с.

2.Архів Я. В. Верховинця. Верховинець В. М. Програма лекцій з мистецтвознавства для студентів 1 курсу старшого концентру та дошкільного факультету Полтавського ІНО на 1930/31 рік. – 3 с.